יתרו ב

א. אין דער היינטיקער סדרה[1] ווערט דערציילט, אַז ווען יתרו האָט געזען ווי משה רבינו זיצט „לשפוט את העם . . מן הבקר עד הערב", האָט ער צו אים געטענה'ט — „מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב . . נבול תבול גם אתה גם העם גו'"; און ער האָט אים געגעבן די עצה „ואתה תחזה גו'"[2], אַז משה זאָל אויס־קלייבן שרי אלפים וגו' וואָס וועלן משפט'ן „בכל עת" און בלויז „הדבר הגדול יביאו אליך", און דורך אַזאַ הנהגה, איז — „ויכלת עמוד וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום".

איז ידוע די תמי' אין דעם*[2]: ווי קומט עס, אַז משה רבינו, רעיא מהימנא של ישראל, האָט אַליין ניט חושש געווען אַז זיין אופן הנהגה קען דערפירן צו „נבול גו' העם גו'", און עס איז אים ניט איינגעפאַלן די עצה הכי פשוטה צו ממנה זיין שופטים וואָס זאָלן אַרויס־העלפן „לשפוט את העם" — און דוקא יתרו כהן מדין, וואָס איז געקומען אויף אַ קורצן זמן, האָט דאָס פאַרשטאַנען און אויסגעפירט?

[עס איז דאָ אַ מאמר העולם ועמא דבר[3]: „אַ גאַסט פאַר אַ ווייל, זעט אויף אַ מייל" (און דוקא איינער וואָס איז דאָ אויפן אָרט קען אַמאָל פאַרזען אפילו אַן איינפאַכע זאַך) — איז אָבער ח"ו צו זאָגן וועגן משה רבינו, וועמען דער אויבערשטער אַליין האָט אויסגעקליבן אַלס רועה ישראל מרגע הוולדו[4] — און ער איז שוין געווען דער רועה נאמן פון אידן בפועל אַ משך זמן[5] — אַז ער האָט דאָס ניט געוואוסט ביז יתרו איז גע־קומען און אים מעורר געווען וועגן דעם].

איז דערפון גופא פאַרשטאַנדיק, אַז ביי משה'ן איז אויסגעקומען — און מצד מדריגת משה איז עס אַזוי באמת — אַז ער אַליין קען (און נאָכמער — ער אַליין דאַרף) זיך פאַרנעמען מיט משפט'ן דעם עם[6], סיי „דבר הגדול" און סיי „דבר הקטן", און פונדעסטוועגן וועט דאָס ניט שאַטן, ניט אים און ניט די בני ישראל, ביז אַז „ויכלת עמוד וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום".

אַ הוכחה נוספת אויף דעם — אַז משה'ס הנהגה „לשפוט את העם . . מן הבקר עד הערב" איז אַ דרך אמיתי ע"פ תורה (ובמילא, וועט עס געוויס פאַר־היטן דעם „נבול תבול גו'") — קען מען אַרויסלערנען פון דעם מאמר חז"ל[7] אַז דער נאָמען „יתר" (אָדער — „יתרו"[8])

---

1) יח, יג ואילך.

2) שם, כא ואילך.

*2) ראה עקידה, אברבנאל, ש"ך עה"ת ועוד כאן.

3) ראה ברכות מה, א. סוגיית ב"ק (צב, א ושם).

4) ראה דחז"ל עה"פ (שמות ג, א) ומשה הי' רועה – שמו"ר פ"א, יח. שם, כא־כב. כד.

5) להעיר משמות ב, יא: ויגדל גו' ויצא אל אחיו גו'. וראה הדיעות בשמו"ר (שם, כז. וש"נ) בן כמה שנים הי' אז.

6) ראה פרש"י דברים (א, ט. מספרי שם. וראה דב"ר פ"א, י־יא): אפשר שלא הי' משה יכול לדון את ישראל כו'.

7) פרש"י ריש פרשתנו. ממכילתא שם. שמו"ר (פכ"ז, ח). תנחומא פרשתנו ד. ספרי ופרש"י בהעלותך י, כט. ועוד.

8) כ"ה בספרי ושמו"ר שם. פרש"י בהעלותך שם*.

ואולי יש לתווך, שמקודם נקרא „יתר" (ע"ש

---

*) בכמה דפוסים לפנינו איתא „יתר" (וכן גרים

איז „על שם שיתר פרשה אחת בתורה ואתה תחזה".

פון דעם וואס חז"ל זיינען דא מדייק „שיתר פרשה אחת בתורה" — ניט אז ער האט זוכה געווען אז די פרשה „נאמרה (אדער „נכתבה") על ידו" (ווי דער לשון וואס מ'געפינט[9] בנוגע אנדערע פרשיות אין תורה) — איז פארשטאנדיק, אז ניט נאר איז דורך יתרו נתגלה געווארן די פרשה פון „ואתה תחזה", נאר נאכמער: יתרו האט אויפגעטאן כביכול א יתרון (והוספה) אין תורה — דורך אים איז אין תורה צוגעקומען די פרשה פון „ואתה תחזה" (וואס אין תורה מצד עצמה איז זי פריער ניט געווען)[10].

ובמילא איז מובן, אז איידער יתרו האט אויפגעטאן אז אין תורה זאל צוקומען אט די פרשה, איז מצד תורת אמת גופא ניט געווען דער סדר הנהגה פון „ואתה תחזה", נאר אז משה אליין דארף משפט'ן דעם עם בכל דבר[11]. און דאס איז דער טעם וואס משה רבינו — וואס כל ענינו איז תורה — האט זיך אזוי געפירט דאמאלסט.

עפ"ז בלייבט אבער ניט פארשטאנדיק לאידך גיסא: וויבאלד אז אויך דורך הנהגת משה איז „ויכלת עמוד וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום" — טא פון וואנען איז נתחדש געווארן אן ארט אויף דעם חשש פון יתרו, אז הנהגת משה קען דערפירן צו „נבול תבול גו'" און אז ס'איז „כבד ממך הדבר"[*11]?

ב. אט דער ענין בשייכות צו טענת יתרו — נאך (די לוחות שניות פון) יום הכיפורים[12] — אז משה רבינו האט אפגעשאצט (זיך און) די אידן ניט ווי דאס קומט אויס מצד טענת יתרו, כנ"ל, אז זיי קענען און דארפן גע'משפט ווערן פון אים אליין און לערנען פון אים אליין נאר „חוקי האלקים ואת תורותיו"[13] און משפט פון דבר הגדול —

איז ענלעך צו דעם וואס מ'געפינט פריער — גלייך נאך די עשרת הדברות (לוחות הראשונות), אין שייכות צו דעם וואס אידן האבן גע'טענה'ט אז זיי קענען ניט אויסהאלטן הערן נאך „קול ה' אלקינו עוד"[14] און האבן געבעטן ביי משה'ן „ואת תדבר אלינו"[15] — אז משה האט גע'טענה'ט (ווי רש"י איז מפרש), אז („ואת" — לשון נקבה — מיינט)

העתיד — ראה רע"ב, לבוש האורה, דברי דוד ועוד לפרש"י ריש פרשתנו), ולאחרי עצתו בפועל כו', הוסיפו לו אות וא"ו, ע"ש (הר"ת של) הפרשה „ואתה תחזה".

9) ספרי ופרש"י בהעלותך ט, ז (ח). פינחס כז, ה. ב"ב קיט, א. סנהדרין ח, א.

10) בספרי (שבהערה 7) „והלא אף בידי משה היו מסיני . . ולמה נתעלם מעיני משה . . כדי שיתלה הדבר ביתרו" — אבל מזה שבנד"ז נקט הלשון „שיתר פרשה כו'" משמע שבפרשתנו הי' ענין של יתרון בתורה, כבפנים. וראה לקמן הערה 50.

וראה בארוכה — ע"ד החסידות — אוה"ת ריש פרשתנו, ד"ה ויאמר משה תש"ט פי"ז — שיתרו פעל בתורה הענין דיתרון האור שבא מן החשך דוקא, וזהו"ע שיתר פרשה כו'.

11) להעיר מהפס"ד: לעולם יהי דין אלף מנה ודין פרוטה אחת שווין בעיניך לכל דבר (רמב"ם הל' סנה' פ"כ ה"י).

*11) פרשתנו שם, יח.

12) מכילתא ופרש"י פרשתנו שם, יג (ומשם מוכח, שכ"ה גם למ"ד יתרו קודם מ"ת בא — ראה בארוכה רא"ם ועוד שם. אבל בבעה"ת שם (ועוד) ס"ל שהי' לפני מ"ת. ואכ"מ).

13) פרשתנו שם, טז.

14) ואתחנן ה, כב. וראה פרשתנו כ, טז וברמב"ן שם (טו).

15) שם, כד.

גם ברבעה"ת (הדר זקנים. וראה גם דעת זקנים וריב"א ריש פרשתנו). אבל בדפוסים הראשונים ורוב כת"י רש"י, וכן בכו"כ מפרשי רש"י (רע"ב, רא"ם, דברי דוד ריש פרשתנו) הגירסא — „יתרו".

„התשתם את כוחי כנקבה שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי . . וכי לא הי' יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני".

דאס הייסט: לויט ווי משה האט אפגעשאצט אידן, האבן זיי געדארפט וועלן און זיי זיינען געווען ביכולת צו לערנען תורה „מפי הגבורה", אבער דער אויבערשטער האט אנגענומען די טענה פון אידן — „היטיבו כל אשר דברו"[16] [ע"ד ווי דא, אז דער אויבערשטער[17] האט מסכים געווען צו עצת יתרו, ביז אז דאס איז געווארן א פרשה אין תורה].

איז אויך דא שווער צו פארשטיין: דער חילוק צווישן דער מדריגה פון אידן ווי משה האט משער געווען (אז זיי קענען לערנען מפי הגבורה) און דער דרגא פון זייער מצב בפועל (אז זיי דארפן לערנען פון משה), איז דאך מן הקצה אל הקצה

[ווי פארשטאנדיק פון דעם, וואס די ידיעה וועגן זייער מצב האט ביי משה'ן פועל געווען „התשתם את כוחי כנקבה"]

— ווי איז שייך צו זאגן, אז משה רבינו, דער רועה ומפרנס פון כלל ישראל, האט כאילו ניט מכוון געווען (און — עד כדי כך) אין דער אפשאצונג פון צאן מרעיתו?

ג. איינער פון די ביאורים וואס מען קען זאגן אין דעם:

עס איז ניט דער פשט, אז משה רבינו האט זיך טועה געווען ח"ו אין אפשאצן דעם מצב פון אידן, נאר די כוונה אין דעם איז — בשעת משה רבינו קוקט אויף אידן (בשעת זיי שטייען צוזאמען מיט משה'ן[18]), זיינען זיי טאקע באמת אין א (העכערן) מעמד ומצב באופן אז זיי קענען דאן לערנען און מקבל זיין תורה מפי הגבורה, ווייל משה הויבט זיי אויף און איז זיי מקרב צו זיין מדריגה[19] (און דעריבער, כשם ווי ער האט געלערנט תורה מפי הגבורה, אזוי איז ער אויך פועל אויף אידן אז זיי זאלן קענען לערנען מפי הגבורה).

אידן האבן אבער גע'טענה'ט: דאס וואס זיי קענען לערנען תורה מפי הגבורה איז עס דאך דערפאר וואס משה הויבט זיי אויף צו אזא דרגא — און דעריבער איז זייער מבוקש: זיי ווילן „נעמען" תורה מיט זייערע כלי השגה, מיט די אייגענע כחות*[19] אין דעם מעמד ומצב ווי זיי זיינען מצד עצמם. און אויף דעם האט דער אויבערשטער געזאגט „היטיבו כל אשר דברו", ווייל אין דעם אופן וועט די תורה ביי זיי נתקבל און נקלט ווערן אין זייער פנימיות[20].

ד. דערמיט וועט ווערן פארשטאנדיק דער דיוק הלשון „התשתם את כוחי כנקבה", וואס (ווייזט ניט נאר אויף א הרגש פון צער — „נצטערתי עליכם" — נאר) איז בעיקר מדגיש דעם ענין פון חלישות („ורפיתם את ידי"). דלכאורה, ווי פאסט דא חלישות כחו של משה?

16) שם, כה.

17) ראה פרש"י (ממכילתא) פרשתנו (שם, יט. שם, כג) „המלך בגבורה". וראה פרש"י דברים (שם, ט. שם, יב. מספרי שם): לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה.

18) להעיר ממחז"ל (ברכות ח, סע"א) לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן כו'.

19) ראה בנוגע לדורו של משה — ע"ד הקבלה: ע"ח ש' הכללים פ"א. ש' הפסוקים ר"פ שמות. ועוד. וראה לקו"ת בהעלותך לא, ד.

*19) להעיר ממחז"ל רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של חבירו (ב"מ לח, א).

20) להעיר ממחז"ל לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ (ע"ז יט, א).

די הסברה איז: כדי משה רבינו זאָל לערנען תורה מיט אידן כפי רצונם — „ואת תדבר אלינו" — האָט ער געמוזט זיך אראָפּלאָזן פון זיין מדריגה*[20]. וואָרום אויב אַז דעמאָלט זאָל מאיר זיין „משה" בגילוי מיטן גאַנצן תוקף, ווערן אידן אויפגעהויבן צו אַזאַ מדריגה (דרגת משה) אַז זיי דאַרפן לערנען ניט „ממני", פון משה, נאָר „מפי הגבורה".

דעריבער האָט פריער געמוזט זיין תש כוחו של משה כנקבה — אַ חלישות וירידה אין מדריגת משה*[20] — און דורך דעם האָט ער דערנאָך געקענט זיין אַ ממוצע צווישן דעם אויבערשטן מיט אידן איבערצוגעבן זיי דבר ה'.

ה. ווען עס איז געקומען דער זמן אַז משה זאָל אָנהויבן לערנען תורה מיט אידן — נאָך דעם ווי ער האָט מקבל געווען תורה מפי הגבורה בהר סיני און נאָך נתינת לוחות שניות ביום הכי־פורים — האָט ער גערעכנט, אַז אַלע ענינים פון תורה דאַרפן אידן הערן באופן ישר פון אים אַליין[21].

וואָרום וויבאַלד אַז משה איז דער וואָס האָט געלערנט תורה „מפי הגבורה" עצמו, קען דאָך קיינער אויסער אים ניט איבערגעבן דבר ה' מיט דעם גאַנצן אור וכו'[22]; און נאָכמער: ווי־באַלד אַז ער איז דער „אנכי עומד בין ה' וביניכם גו' להגיד לכם את דבר ה'"[23], ובפרט אַז ס'איז שכינה מדברת מתוך גרונו של משה*[23] — קומט אויס, אַז ווען אידן הערן תורה מפי משה איז עס אַזוי ווי זיי הערן דאָס „מפי הגבורה"[24].

[וואָס דאָס איז דער דיוק הלשון אין דעם ענטפער פון משה אויף דער טענה פון יתרו (פאַרוואָס ער אַליין איז שופט דעם עם) — „כי יבא אלי העם לדרוש אלקים"[25], ווי רש"י טייטשט עס אָפּ „לשאול תלמוד מפי הגבורה", ד.ה. אַז דאָס וואָס זיי לערנען פון משה'ן איז עס ווי „תלמוד מפי הגבורה"[26]].

זאת ועוד: וויבאַלד אַז משה הויבט אויף אידן און איז זיי מקרב צו זיין דרגא, וועלן זיי איבערנעמען די תורה פון אים ע"ד ווי ער האָט עס מקבל געווען מפי הגבורה.

בלשון החסידות: משה'ס דרגא איז „ראי'"[27] — ער האָט מקבל געווען תורה מפי הגבורה אין אַן אופן פון ראי'[28]. איז נוסף דערצו, וואָס מען קען ניט צו־

*20) ראה סה"מ תרכ"ח ע' סו. ובארוכה לקו"ש ח"ח שיחה ב' לפ' בהעלותך.

21) ראה ספרי ורש"י דברים (שם, יד) — בנוגע למינוי השרי אלפים כו' — „ממי נאה ללמוד תורה ממך או מתלמידך כו' ממך שנצטערת עלי' כו'". ולהעיר מ„סדר תורה" (עירובין נד, ב. פרש"י תשא לד, לב) שגם „ביד כל העם (הי' עכ"פ פעם) אחד" ממשה עצמו.

22) ראה עירובין שם: כיון דמשה מפי הגבורה גמר מסתייעא מילתי'.

ולהעיר מפרש"י במדבר (ג, א) „נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה". וראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 11 ואילך, ש(גם) מטעם זה, הענין ד„כל המלמד כו' ילדו" הוא בעיקר גבי משה [שלכן כותב רש"י „נעשה אלו התולדות שלו", ולא רק (כמ"ש לפנ"ז) „כאילו ילדו"] — כי ענין הלידה (מציאות חדשה) שנעשה ע"י „מלמד בן חבירו תורה" הוא מצד „פי הגבורה" שבתורה, וזה הי' בעיקר גבי משה „שלמד מפי הגבורה". וראה לקו"ש חט"ו ע' 180.

23) ואתחנן ה, ה.

*23) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087 הערה 5. ועוד.

24) ראה רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו בסופה.

25) פרשתנו שם, טו.

26) ראה גם מרכבת המשנה למכילתא שם. ולהעיר ממחז"ל (סנהדרין יט, סע"א. הובא באלשיך כאן) „לא לפנינו אתה עומד כו'".

27) ראה לקו"ת ואתחנן ב, ד ואילך.

28) להעיר ממחז"ל שבעת מ"ת היו כל ישראל רואים את (הקולות —) הנשמע (פרש"י פרשתנו כ, טו — ממכילתא שם).

גלייכן דעם איבערנעמען א זאך פון איינעם וואס האט עס אליין געזען צו א זאך וואס מ'נעמט פון איינעם וואס האט עס בלויז געהערט (כמחז"ל[28*] אינה דומה ראי' לשמיעה) — האט משה פועל געווען, דורך אויפהויבן אידן, אז אויך זייער אופן הקבלה (פון משה'ן)[29] זאל זיין אין א דרגא פון ראי'[30].

און מהאי טעמא, וואס אידן נעמען די השפעת התורה פון משה אין אן אופן פון ראי', קען (און דארף) נאר משה אליין לערנען תורה מיט אידן, ביז צו אליין זיי משפט'ן אין אלע זייערע ענינים, און — "ויכלת עמוד[31] וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום".

וא"ו. און דאס איז דער אויפטו פון יתרו:

יתרו איז געקומען מארצו, ער איז געווען א גר וכו', האט ער געזען אידן ווי זיי שטייען (ניט אין א מצב ווי משה הויבט זיי אויף צו זיין דרגא, נאר ווי זיי שטייען) במצבם מצד עצמם; און דערפאר האט ער גע'טענה'ט אז דער ענין פון משפט'ן אידן קען ניט זיין דורך משה אליין:

בענין פון לימוד התורה — דאס וואס אידן קומען לערנען "את החוקים ואת התורות גו' את הדרך ילכו בה ואת המעשה גו'"[32] — איז שייך צו זאגן, אז דאס גופא פועל'ט און דעמאלט ווערן אידן אויפגעהויבן צו דרגת משה, און לערנען בדרגתו, און דערפאר "והזהרתה (משה) אתהם את החוקים גו'"[32].

בשעת אבער זיי קומען ווענן א משפט בנוגע זייערע עסקים, ביז צו אויסגלייכן "דברי ריבותם"[33], זיינען זיי דאך דאן ניט אין "עולמו" של משה, ובמילא קענען זיי בשעת מעשה ניט אויפגעהויבן ווערן צו מקבל זיין און לערנען[34] דעם משפט התורה באופנו של משה[35].

דער מצב איז אבער, אז ווען די בעלי דינים שטייען פאר משה רבינו, האט דאס גופא זיי אויפגעהויבן פון זייער התלבשות אין זייערע געשעפטן

[ווי עס פארשטייט אפילו א בן חמש למקרא, אז ווען ער איז אין דעם זעלבן חדר ווי זיין מלמד, איז ער אנדערש ווי ווען ער איז פאר זיך און איז פארנומען מיט זיינע זאכן]

ביז צו קענען פון אים נעמען און לערנען[34] דעם משפט התורה אין אן אופן פון משה'ס דרגא.

פונדעסטוועגן האט דער אויבערשטער מסכים געווען צו עצת יתרו, ווייל מען דארף באווארענען (אויך) דעם

28*) ראה מכילתא פרשתנו יט, ט.

29) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ח: נבואת משה רבנו כו' שראית בעיניך כו'.

30) ראה לקו"ת שם (ג, ד) דבחי' ראי' דמשה היא מצד זה שדרגתו יסוד אבא — ודור המדבר שייכים ליסו"א (ראה מקומות שנסמנו בהערה 19).

31) ע"ד זה שילמד משיח תורה את כל העם כולו אף שיהיו "ריבוא רבבות אנשים וכו'" כי יהי' לימוד באופן של ראי' (לקו"ת צו יז, א־ב (וראה שם: ועד"ז ביקש משה כו'. וראה לקו"ת ואתחנן שם, ג). ד"ה וידבר אלקים (הב') תרצ"ט בתחלתו וסופו).

32) פרשתנו שם, כ. וראה לעיל הערה 21.

33) רש"י שם, יט.

34) כלשון חז"ל (כנ"ל הערה 21) "ממי נאה ללמוד תורה". ולהעיר מברכות (ו, א. הובא בש"ך עה"ת פרשתנו כאן) "דדינא נמי היינו תורה" (ו"אתיא שכינה").

35) וגם מצד דרגת התורה — מכיון שענין המשפט הוא כמו שהתורה "יורדת" לדון בעניני העולם (ולא כמו"ש מצד עצמה, למעלה מן העולם), היא למטה מבחי' משה (וענין הראי').

מצב פון אידן ווי זיי וועלן זיין נאָך דעם ווי זיי וועלן אריינגיין אין ארץ ישראל[36], וועז „הנך שוכב גו׳ וקם העם הזה גו׳״[37] — אַז כאָטש זיי וועלן ניט לערנען תורה מפי משה און דערהויבן ווערן דורך אים, זאָל תורה (וואָס זי איז שטענדיג דבר ה׳) אויך דעמאָלט אָנקומען צו זיי דורך די ראשי אלפי ישראל פון דעם דור.

און דאָס איז אויך דער טעם פאַר־וואָס משה האָט ניט געהאַלטן אַז ער אַליין דאַרף דאָס טאָן, ווייל [נוסף לזה, אַז דער ענין — אַז אַ רועה ישראל זאָל משנה זיין סדר הנהגתו צו באַוואָרענען דעם מצב פון לאחר הסתלקותו — איז אַ דבר חידוש; איז דאָך דאָן דאָן ניט געווען קיין קס״ד אויף אַן אַנדער מצב, ווייל — לולא החטא שלאחר זה] משה האָט גע־דאַרפט אַריינפירן אידן אין ארץ ישראל און עס וואָלט געווען די גאולה שלימה שאין אחרי׳ גלות[38], וואָס דאַמאָלס לערנען אידן אין אַ דרגא פון ראי׳[39].

ז. אָט דער ענין גופא דאַרף אָבער באַוואָרנט ווערן דורך משה רבינו. וואָרום אַלע ענינים פון תורה — אפילו די ענינים וועלכע זיינען נוגע צו די שפּעטערדיקע דורות — מוזן דורכגיין דורך משה׳ן; וכמחז״ל[40] „כל מה שתל־מיד ותיק עתיד לחדש בתורה הכל ניתן למשה מסיני״ — דאָס הייסט: אפילו דאָס וואָס אַ תלמיד ותיק אין אַ שפּעטערדיקן דור איז מחדש — דאָס איז אַ חידוש פון דעם תלמיד ותיק, איז אויך דאָס „ניתן למשה מסיני״.

וואָרום וויבאַלד אַז דער חידוש פון תלמיד ותיק האָט ער אויסגעהאַרעוועט מיט זיין שכל — דעריבער קען דער חידוש ניט זיין קיין חלק פון תורת משה נאָר סיידן ער גייט דורך משה, וואָס דעמאָלט איז עס דבר ה׳ ממש[41].

און דאָס איז וואָס יתרו האָט געזאָגט צו משה רבינו „ואתה תחזה — ברוה״ק שעליך״[42]: משה דאַרף אויסקלייבן און איינשטעלן, מיט זיין רוה״ק[43], די שרי אלפים וגו׳ וואָס וועלן שופט זיין דעם עם, און דורך דעם ווערט באַוואָרנט לכל הדורות, אַז דאָס וואָס חכמי ישראל (סמוכין איש מפי איש עד משה רבנו) זיינען שופט אידן לויטן פסק דין וואָס זיי זיינען מסיק מיט זייער שכל — איז דאָס דער משפט פון תורת אמת (תורת משה).

ח. דערמיט וועט מען אויך פאַר־שטיין דעם דיוק — „ואתה תחזה״ (ניט „ואתה תראה״):

36) שאז מתחיל הסדר דארץ נושבת — „שש שנים תזרע שדך וגו׳״ (ר״פ בהר).

37) וילך לא, טז.

38) ראה שעה״ת לאדהאמ״צ ח״ב (חינוך) בתחלתו. אוה״ת ואתחנן ע׳ סה. ע׳ צג. וש״נ.

39) ראה לקו״ת ואתחנן שם (ובארוכה אוה״ת שם מאמרי ד״ה ואתחנן), דזה שמשה רצה להכניס בנ״י לארץ הוא, כי אז הי׳ בהם ענין הראי׳ [ומכיון שלא פעל זה, אמר (לדור שנכנסו לארץ) „ועתה ישראל שמע גו׳״, בחי׳ שמיעה. וי״ל שמטעם זה אמר אז משנה תורה שהיא התלבשות התורה בבחי׳ השגת משה כו׳, כדלקמן הערה 41].

40) נסמן בלקו״ש ח״ד ע׳ 1088 הערה 11.

41) ראה גם בארוכה לקו״ש (ח״ד ע׳ 1087 ואילך. חי״ט ע׳ 12 ואילך) — בנוגע למשנה תורה, שעי״ז שהתורה נתלבשה ברוה״ק דמשה (דמשה מפי עצמו אמרה — מגילה לא, ב), זה „פתח״ שגם לימוד התורה של תלמיד ותיק (מצד השגתו הוא) עד סוף כל הדורות הוא דבר ה׳ ממש. ולהעיר גם ממשנ״ת (לקו״ש ח״ד ע׳ 1093 ואילך) בענין „קול גדול ולא יסף״.

42) פרש״י עה״פ. וראה ב׳ הדיעות במכילתא שם „בנבואה . . באספקלריא כו׳״.

43) להעיר, דגם בנוגע למשנה תורה (שאמרה משה מפי עצמו) ה״ז „ברוה״ק״ (תוד״ה משה מעצמו מגילה שם).

אויב משה זאָל קוקן מיט זיין רוה״ק באופן של ראי׳ — דרגת משה במילואה ובתקפה — דאַרף מען דערצו (צו שרי אלפים וגו׳) ניט אָנקומען. אַלע ענינים גייען דורך משה באופן גלוי און ער אַליין איז שופט אַלעמען, דעם גאַנצן עם אין אַלע זייערע ענינים (סיי „דבר הגדול״ און סיי „דבר הקטן״);

דוקא דורך דעם וואָס ביי משה׳ן איז דאָ אַ ירידה ממדריגתו (ע״ד ווי „התשתם את כוחי״, כנ״ל סעיף ד) — אַז אַנשטאָט ראי׳ איז ביי אים (נאָר „תחזה״, וואָס איז בלויז) דער תרגום פון ראי׳[44], דאָס הייסט: ווי דער ענין פון ראי׳ (דרגת משה) ווערט „אָפּגעטייטשט״ (און נמשך) אין תרגום־לשון (אין לשון ארמי, פון וועלט[45]), ובלשון החסידות[46]: „אחו־ריים של בחי׳ ראי׳״[47] — זעט ער אידן ווי זיי זיינען מצד עצמם, ובמילא דאַרף זיין דער ענין פון אויסקלייבן שרי אלפים וגו׳[48].

און דערפאַר ווערט די פרשה אָנגע־רופן על שם יתרו — „על שם שיתר פרשה אחת בתורה״: ווייל מצד דרגת משה איז אַן אַנדער סדר[49]; און נאָכמער — אין תורה מצד עצמה, גילוי חכמתו ית׳ (וואָס ווערט נתגלה דורך משה) איז אַן אַנדער סדר; יתרו האָט אָבער אויפ־געטאָן אַ יתרון אין תורה, אַז אויך דער סדר פון „ואתה תחזה״ — ווערט אַ סדר הנהגה ע״פ תורה[50].

ט. עפ״ז קומט לכאורה אויס, אַז דער סדר פון „ואתה תחזה״ איז בלויז אַן ענין פון ירידה, ח״ו — כדי צו באַוואָרענען אידן וואָס דאַרפן אָנקומען צו אַ ממוצע צווישן זיי און משה׳ן (כשם ווי אידן האָבן געדאַרפט אָנקומען צו משה׳ן אַלס אַ ממוצע צווישן זיי מיט „פי הגבורה״);

בפנימיות הענינים אָבער איז — אדר־בה: דוקא דורך דעם וואָס מ׳באַוואָרנט און מ׳הויבט אויף אַ איד וואָס געפינט זיך למטה מטה ביותר, „נעמט״ מען דעם גבוה גבוה ביותר[51].

[ע״ד ווי דער רבי איז מאריך אין די מאמרי ההילולא שלו[52], אַז דוקא צוליב

44) תו״א משפטים עח, ג. לקו״ת ואתחנן ז, רע״א. שער האמונה פכ״ה. ועוד. וראה זח״א (ס״ת) פח, סע״ב.

45) ראה תו״א שם בריש העמוד. שם עז, ד ואילך.

46) לקו״ת (ועד״ז תו״א ושער האמונה) שם.

47) וצ״ע בזית רענן ליל״ש פרשתנו (רמז ער) שמפרש דהמ״ד שס״ל דואתה תחזה היינו באספקלריא — „פי׳ בנבואה באספקלריא המאירה״. וכבר הקשה עליו במרכבת המשנה למכילתא שם. ועוד.

48) עפ״ז יש לבאר ג״כ הא שבפ׳ דברים (א, ט ואילך) תלה משה הענין דמינוי שופטים בעצמו ולא ביתרו (ראה אברבנאל פרשתנו כאן. ועוד) — כי מכיון שמשנה תורה אמרה משה מפי עצמו, היינו כפי שהתורה נתלבשה ברוה״ק שבמשה (ולא כמו״ש בגלוי „מפי הגבורה״) — לכן, גם מצד בחי׳ משה נרגש שצ״ל שופטים.

49) ובפרט ע״פ הכלל (ראה ע״ח שער ד׳ פ״ג. של״ד פ״ג. של״ה פ״א. אגה״ק ביאור לסי׳ זך) דקדושה לא זזה ממקומה — הרי ישנה (גם עתה) בחי׳ משה שמצדה צ״ל „ראי׳״ (ולא — „תחזה״).

50) ומכיון שהוא חלק בתורה מובן שניתן למשה מסיני, וכנ״ל (הערה 10) מספרי „אף בידי משה היו מסיני״. וע״פ משנ״ת בלקו״ש חי״ט ע׳ 387 הערה 54, דזה שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש (היינו שהוא חידוש) כבר ניתן למשה מסיני, היינו לפי שבמ״ת „ניתנה״ התורה כמו״ש מושרשת ב„העלם העצמי דא״ס״ (שלמעלה מהתורה כמו שבאה בבחי׳ המשכה וגילוי) — יש לומר, דמ״ש בספרי ש„נתעלם מעיני משה״, הפירוש בזה הוא, שענין זה ניתן למשה באופן של העלם (שלמעלה מהתורה כמו שבאה בבחי׳ גילוי אצל משה). — מעין הביאור (והתירוץ) שלמשה ניתן הכלל שממנו ועל פיו חידש התלמיד ותיק הפרט — חידושו. וראה לקו״ש שם ע׳ 252 ואילך.

51) שערי אורה ד״ה יביאו לבוש מלכות פי״ב ואילך. פל״ג ואילך. ובכ״מ.

52) באתי לגני תשי״א פרק יא. פרק ב.

דער עבודה דאָ למטה, וואו מען דאַרף אָנקומען צו אַ מלחמה עצומה מיטן גוף ונפש הבהמית, איז מען מבזבז די אוצרות הכי יקרים (וואָס ביז דער מלחמה באַווייזט מען זיי אפילו ניט), און דער עיקר מכוון פון דעם בזבוז האוצרות איז אַז זיי זאָלן אָנקומען (ניט נאָר צו די פקידי החיל, נאָר) צו די אנשי החיל, וואָס פירן דורך די מלחמה בפועל];

און דורך דעם פירט זיך אויס די כוונה עליונה פון „נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים"[53], אין דעם עולם הזה התחתון, שאין תחתון למטה ממנו[53], וואָס דאָס וועט זיין בשלימות ובגלוי בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת ט"ו בשבט תשל"ה)

---

53) תניא פל"ו. וראה לקו"ש ח"ו ע' 197 ואילך.

יתרו ג

א. איינער פון די מאמרז״ל וועלכע ברייננגען אַרויס די מעלה נפלאה פון מ״ת, איז אין מסכת פסחים[1]: „רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא״.

פון די שאלות וואָס שטעלן זיך אין דער מאמר: וואָס ווערט געמיינט מיטן לשון „האי יומא״? די כוונה פון ר״י במאמרו איז, אַז דאָס וואָס ער האָט זיך אויסגעטיילט פון אַנדערע איז דאָס צוליב דעם וואָס ער האָט געלערנט תורה (ווי רש״י איז מפרש) — איז פאַר־וואָס זאָגט ער דאָס פאַרשטעלט („אי לאו האי יומא״) און ניט ברור: „אי לאו תורה״[2] וכיו״ב?

נאָכמער: וויבאַלד אַז ר״י מיינט די מעלה פון לימוד התורה איז דאָך דאָס ניט פאַרבונדן מיט „האי יומא״ — דעם טאָג פון נתינת התורה, ווארום לימוד התורה איז געווען אויך פאַר מ״ת (ר׳ בסיון), וכמרז״ל[3] „מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם היו במצרים ישיבה עמהם כו׳ א״א זקן ויושב בישיבה וכו׳״ — היינט פאַרוואָס פאַרבינדט ער דאָס מיט „האי יומא״?

אויך דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס איז מוסיף „דקא גרים״ — עס וואָלט דאָך מספיק געווען ווען ער זאָגט בלויז „אי לאו האי יומא״?

ב. לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן אַז מיט „האי יומא״ האָט ר״י געמיינט ניט די מעלה פון טאָג אַלס מ״ת־טאָג, נאָר דאָס וואָס ב„האי יומא״ איז געוואָרן „והייתם לי סגולה מכל העמים״[4], דער אויבערשטער האָט בוחר געווען אידן מכל עם ולשון[5] — און מצד דעם איז ר״י אויסגעטיילט פון די „כמה יוסף בשוקא״. און דעריבער זאָגט ער ניט בלשון „אי לאו תורה״ נאָר דווקא „האי יומא״ און איז מוסיף „דקא גרים״, ווארום דערמיט איז ער מדגיש אַז ער מיינט ניט נתינת התורה, נאָר אַן אַנדער ענין וואָס דער טאָג האָט גורם געווען.

עס איז אָבער שווער זאָגן אַז דאָס איז דער איינציקער טעם[6], ווארום רש״י וואָס איז ראש הפשטנים, טייטשט בפירוש: „שלמדתי תורה״, און ווי דאָס איז אויך מובן פון תוכן הסוגיא לפנ״ז[7] און לאח״ז[8] וואו ס׳רעדט זיך וועגן מעלת התורה ולימודה. ועוד ועיקר: לפי״ז איז דאָך דאָס אַ מעלה בא אַלע אידן (לגבי „כל העמים״), און פון מאמר ר״י איז משמע[9] אַז ער רעדט וועגן אַ

1) סח, ב.

2) ועי״ד מאמר ר״נ בקדושין (לג, סע״א).

3) יומא כח, ב. וראה תנחומא ס״פ ויגש. פרש״י שם. מו, כח.

4) פרשתנו יט, ה. וראה פרש״י שם: אם עתה תקבלו כו׳.

5) ראה מ״א בשו״ע או״ח סי׳ ס׳ סק״ב. שו״ע אדה״ז שם ס״ד.

6) נוסף על הדוחק שג״ז הוא מצד נתינת התורה, כבמ״מ שבהערה שלפנ״ז.

7) „הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ״ט יום שניתנה בו תורה״ — „להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו״ (פרש״י שם).

8) „רב ששת כל תלתין יומין מהדר לי׳ תלמודי׳ ואמר כו׳״.

9) וכמאמר רע״ק במו״ק כא, ב: כמה עקיבא בשוק. ר״נ בקדושין שם: כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא.